

ÇİÇEKLER, RENKLER, AŞK VE YAŞAM ÜZERİNE BİR ROMAN : GÜNLERİN KÖPÜĞÜ*

Hanife Nâlân GENÇ**

ÇİÇEKLER, RENKLER, AŞK VE YAŞAM ÜZERİNE BİR ROMAN : GÜNLERİN KÖPÜĞÜ

Fransız Yazınının öncü isimlerinden biri olan Boris Vian pek çok kimlikle adından söz ettirmiş bir yazardır. Türk okurun daha çok romancı kimliğiyle tanıdığı Vian, aynı zamanda yaşamı boyunca hiç kopmadığı müzikle de adını duyurmuştur. Yazarlığı ve müzisyenliğinin yanı sıra tiyatro oyun yazarı ve oyuncu, senarist, eleştirmen, çevirmen, gazeteci de olan Boris Vian 39 yıllık kısa yaşamına pek çok başarıyı sığdırabilmiştir. Yazara haklı ününü kazandıransa romancılığı olmuştur. Asıl mesleği maden mühendisliği olan yazar bu mesleğini yaparken de roman yazmayı sürdürmüştür. Yazarın 1946'da yazdığı *Günlerin Köpüğü* isimli romanı bütün değerlerin içinin boşaldığı, ilişkilerin yozlaştığı bir düzlemde yeşeren bir aşk öyküsünü anlatır. Bu aşk öyküsünü ayrıcalıklı ya da özel kılsa peşinden gelen ölüm olgusu ve onun gerçeküstü imgelerle anlamlandırış biçimidir. Oldukça varlıklı ve bu yüzden rahat bir yaşam süren Colin'in Chloé ile tutkulu aşkını konu edinen romanda çiftin mutluluğu daha balayındayken yaşadıkları can sıkıcı bir olayla gölgelenir. Chloé çok nadir görülen bir hastalığın pençesine düşer. Akciğerinde çıkan nilüfer çiçeği onu hasta eder. Colin sevdiği kadının bu acılı hastalığının tedavisi için çevresini çiçeklerle donatmaya başlar. Ancak Colin bir yanda sevdiği kadın diğer yanda yakın arkadaşı Chick için ekonomik açıdan zorlayıcı bir sürece girer. Arkadaşı ve sevdiği kadın adına yüklendiği giderleri karşılamakta zorlanan Colin yine de vazgeçmez. Ancak Chloé'yi kurtaramaz. Onun ölümünün ardından bu acılara dayanamayan Colin'in evcil faresi intihar eder. Roman sıklıkla yer verilen söz oyunları, caz tarihine yapılan kimi açık ve/veya kapalı göndermeler ve gerçeküstü imgelerle trajik bir aşk öyküsünün ötesine geçer. **Anahtar Sözcükler :** *Boris Vian, Günlerin Köpüğü, aşk, çiçek, renk, yaşam.*

UN ROMAN SUR LES FLEURS, LES COULEURS, L'AMOUR ET LA VIE : L'ECUME DES JOURS

Boris Vian, est un écrivain qui s'est fait un nom aux multiples identités. Vian, mieux connu des lecteurs turcs comme romancier, s'est également fait un nom grâce à la musique qu'il n'a jamais abandonnée tout au long de sa vie. En plus d'être écrivain et musicien, Boris Vian est également auteur de théâtre et acteur, scénariste, critique, traducteur et journaliste; il a su inscrire de nombreux succès dans sa courte vie de 39 ans. Ce qui a valu à l'auteur sa renommée bien méritée, c'est son écriture de romans. L'auteur, dont la profession principale est l'ingénieur minier, a continué à écrire des romans tout en exerçant ce métier. *L'Ecume des jours*, écrit en 1946, raconte une histoire d'amour qui s'épanouit dans un plan où toutes les valeurs se vident et les relations se corrompent. Ce qui rend cette histoire d'amour privilégiée ou particulière, c'est le phénomène de mort qui la suit et la manière dont elle donne du sens à travers des images surréalistes. Dans le roman, qui raconte l'amour passionné de Colin, qui est très riche et mène donc une vie confortable, avec Chloé, le bonheur du couple est éclipsé par un événement ennuyeux qu'ils ont vécu pendant leur lune de miel. Chloé attrape une maladie très rare. La fleur de lotus dans son poumon la rend malade. Colin commence à s'entourer de fleurs pour soigner la douloureuse maladie de la femme qu'il aime. Cependant, Colin entre dans une période financièrement difficile pour la femme qu'il aime d'un côté et son ami proche Chick de l'autre. Colin, qui a du mal à faire face aux dépenses qu'il a engagées pour le compte de son ami et de la femme qu'il aime, n'abandonne toujours pas. Mais il ne peut pas sauver Chloé. Incapable de supporter la douleur après sa mort, la souris de Colin se suicide. Le roman va au-delà d'une histoire d'amour tragique avec des jeux de mots fréquents, des références explicites et/ou implicites à l'histoire du jazz et des images surréalistes.

Mots clés : *Boris Vian, Écume de Jours, amour, fleur, couleur, vie.*

* Geliş tarihi: 28.11.2023 – Kabul tarihi: 05.03.2024

** Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı, e-posta: ngenc@omu.edu.tr, ORCID 0000-0002-7618-4825

A NOVEL ABOUT FLOWERS, COLORS, LOVE AND LIFE : *THE FOAM OF DAYS*

Boris Vian, one of the pioneering names in French literature, is a writer who has made a name for himself with multiple identities. Vian, better known to Turkish readers as a novelist, also made a name for himself through music, which he never gave up throughout his life. In addition to being a writer and musician, Boris Vian, who is also a playwright and actor, screenwriter, critic, translator and journalist, has achieved numerous successes in his short life of 39 years. What earned the author his well-deserved fame was his novel writing. The author, whose main profession is mining engineer, continued to write novels while working in this profession. The novel, *The Foam of Days*, written in 1946, tells a love story that blossoms in a plane where all values are emptied and relationships are corrupted. What makes this love story privileged or special is the phenomenon of death that follows it and the way in which it gives meaning through surreal images. In the novel, which tells of the passionate love of Colin, who is very rich and therefore leads a comfortable life, with Chloe, the couple's happiness is overshadowed by an annoying event that they experienced during their honeymoon. Chloe falls prey to a very rare illness. The lotus flower in his lung makes him sick. Colin begins to surround himself with flowers to cure the painful illness of the woman he loves. However, Colin enters a financially difficult time for the woman he loves on one side and his close friend Chick on the other. Colin, who is struggling to meet the expenses he has incurred on behalf of his friend and the woman he loves, still does not give up. But he can't save Chloe. Unable to bear the pain after his death, Colin's mouse commits suicide. The novel goes beyond a tragic love story with frequent puns, explicit and/or implicit references to the history of jazz, and surreal images.

Keywords : *Boris Vian, Foam of Days, love, flower, color, life*

Giriş

1920'de Paris yakınlarındaki Ville d'Avray'de dünyaya gelen Boris Vian'ın çocukluğunun henüz başındayken tanıştığı kalp rahatsızlığı yaşamı boyunca yakasını bırakmayacaktır. Beş yaşındayken okuma yazma öğrenecek kadar parlak zekâsı ve bazı alanlardaki yeteneği ile farklı bir çocuk olduğunu sergileyen Boris Vian kısa ancak hızlı bir yaşam sürer. Her ne kadar ismi Rus kökenliymiş gibi bir izlenim uyandırsa da klasik müzik tutkunu annesinin ona bu ismi Mussorgsky'nin Boris Gudonov operasını izledikten sonra verdiği bilinmektedir. Evde gerek annesi gerekse ailenin diğer bireylerinin ilgisiyle müzik onun yaşamında daima özel ve ayrıcalıklı bir yere sahip olmuştur. Yapıtlarında Vernon Sullivan, Bison Ravi, Baron Visi, Brisavion gibi takma isimler kullanan yazar, bu yolla sanatçı kimliğine farklı anlamlar yükler gibidir. Felsefe, yazın, müzik ve matematiğe olan ilgisi yapıtlarında bu alanları bütüncül olarak yansıtmada işlevsel olmuştur. Bu ilgiden kaynaklı olsa gerek pek çok dergide makale yazmış, müzik eleştirmenliğinden sanat yönetmenliğine kadar pek çok farklı işe yönelmiştir. Maden mühendisi olmasına karşın sanat ve yazına olan ilgisi onu bu alanlara yöneltmiş hatta geçimini bu sayede sağlamıştır. Bu amaçla kimi zaman roman yazmış kimi zamansa çevirilerle uğraşmıştır. Caz trompetçiliğinden kabarelerde şarkı söylemeye ve oyunculuğa kadar pek çok uğraş alanı olmuştur. Adını duyurduğu *Günlerin Köpüğü*, *Mezarlarınıza Tüküreceğim* ve *Pekin'de Sonbahar* gibi romanları gerek ülkesinde gerekse dünya çapında çok ses getirmiştir. Son romanı *Yürek Söken*'den sonra müziğe yönelmiş olan yazarın patafizik felsefeye bağlı tarzı da onu ayrıcalıklı kılan bir başka niteliği olmuştur.

Yazarın eleştirel bakış açısının izlerinin sürüldüğü romanlarında ağırlıklı Fransız bürokrasisine yönelik kimi göndermeler göze çarpar. Varoluşçu bir biçem tarzına sahip olan yazarın *Mezarlarınıza Tüküreceğim* romanı ve *Asker Kaçağı* isimli şarkısı yasaklanmış hatta kendisi de para

cezasına çarptırılmıştır. Yaşadığı dönemin sosyo-kültürel olay ve durumunun yansıdığı romanları biraz da bu yüzden olsa gerek çok tepki çekmiştir. Bunda savaş sonrası dönem ve toplumsal yaşamda yarattığı etkiler de göz ardı edilemez. Böylesi bir ortam ve Paris'in bohem yaşamı hem düşüncel dünyasını hem de yaşam biçimini etkileniş ve şekillendirmiştir.

Boris Vian'ın kendine özgü ve dille adeta oynadığı biçemi dikkat çekicidir. Yapıtlarında dönem toplumunun sosyo-kültürel durumunu saçma olgusuyla yorumladığı bir tarz kullanır. Acı gerçeklerin biraz hüznün ve biraz kaygıyla yoğrulduğu bir sanat anlayışını roman, tiyatro, şiir, deneme ve şarkı sözlerinde görünür kılmaya çabalamıştır. Bir şeyleri kaçırmama arzusuyla kısa ömrüne inat çok üretken ve hızlı yaşamaya gayret göstermiştir. On iki yaşından beri yaşadığı kalp rahatsızlığı bile onu durduramamış, yazma, yaratma ve üretme isteğini kıramamıştır.

Boris Vian'ın imge ve groteskin iç içe geçtiği romanı *Günlerin Köpüğü* şiirsel olanın çatışmayla güçlendirildiği bir yapı özelliği taşır. Mutlu başlayan bir aşk öyküsü kısa zaman içinde her şeyin daha da kötüye gittiği bir trajediye dönüşür. Yaşamı boyunca pek fazla sorumluluk almayan ya da alması da gerekmeyen romanın baş kişisi Colin'in yaşamı görür görmez âşık olduğu Chloé ile değişir. Romanın derinliklerine sızmış olan şiirsel anlatım, sözcük oyunları yer yer komik yer yerse abartılı öğeler etkileyici ve çelişkili bir simyada iç içe geçerler. Romanda sözcük oyunları ve türetmeleriyle kullanılan şiirsel bir dil yaratılır. Buna ilişkin romandan pek çok örnek verilebilir. Anlatıda geçen ısı ve caz içindeki 'hot', köşe ve kaşık anlamına gelen 'coin' ve 'coing', iç içe girmiş sözcüklerle oluşturulan 'pianoktail' ya da yok edici anlamına gelen 'égalisateur', harflerin birbiriyle karıştırılarak oluşturulduğu Jean-Sol Partre gibi sözcüklerin kullanılması düzenle karmaşa hatta müzikaliteyi bir arada verir. Mizahla fantezi, gerilimle durgunluk, komikle trajik olan ölümün kaçınılmazlığı ve acımasızlığına vurgu yapmaya yarar. Bu da Vian'a eleştirilerini yüksek sesle dile getirdiği bir platform hazırlar. Anlatıda sıklıkla yer verilen silahların insan kanıyla beslenmesi (Vian, 2008 : 140), göz kapaklarının uçlarının tırnak makasıyla kesilmesi (Vian, 2008 : 21), soğuk su borusundan her gün lavaboya çıkan yılanbalığı (Vian, 2008 : 30), ayakkabı derisinin yeniden yetişmesi için konsantre gübreyle sulanması (Vian, 2008 : 34) gibi bazen us dışı bazen saçmayla anlam kazanan durumlar ölümlü olduğu kadar yaşanan dünyanın gerçekleri olarak gösterilir. Bunların yanı sıra bu yolla Vian toplum ve kurumlarıyla yıkıcı bir dille alay eder. Böylece şiirsel ve düşsel gerçeklik düzleminde madde insanı niteliklere bürünür.

Epiküryen Yaşamdan Aşka Adanmışlığa

Boris Vian'ın Bibim dediği ve 1940 yılında henüz meslek yaşamına atılmadan önce evlendiği ilk eşi Michelle Vian'a atfettiği *Günlerin Köpüğü* isimli romanı yazarın her anını dolu dolu geçirmeye adanmış ömrünün bir manifestosu gibidir adeta. Yazarın yaşama bakışının izlerini taşıyan söz konusu romanı iki günde yazdığı düşünülürse bu değerlendirmenin haklı yanı olduğu görülecektir. Aşk ve ölüm izleği çerçevesinde gelişen roman yoğun bir düş gücünün izlerini taşır. Bir yandan trajik diğer yandan duygusal bir aşk öyküsünün anlatıldığı roman başlığıyla bile şiirsel ve nostaljik olana gönderme yapar. Yazarın kariyerinde bu romanı ayrıcalıklı ve özel kılan bir yanı da ondan önce ve sonra yazdığı romanlardan daha farklı bir yazma biçimi ve anlayışı benimsemiş olmasıdır. Erotizm ve

şiddetin yer aldığı diğer romanlarının aksine *Günlerin Köpüğü*'nde duygular ve masalsi bir imgesel varsıllık söz konusudur. Önsözde belirtildiği gibi romanın yaratımında “caz” (özellikle Duke Ellington) ve “güzel kızlarla” aşk öne çıkan iki temel kavramdır (Vian, 2008 : 19). Romanda insan doğasına aykırı biçimde ve pek çok durum ve olayla anlam kazanan aşk ve ölüm kavramları birey-toplum karşıtlığında ele alınır. Epiküryen yaşam biçimine iye Colin’le Chloé arasındaki aşk, mutluluk ve tekdüze yaşam eleştirisi karşıtlığında anlamlandırılır. Boris Vian’da kadın erkek ilişkileri iki yönlü bir büyülenmeyi imler. Asıl olarak mutsuzluk ve acıyla örüntülenmiş iki boyutlu olan bir mozaiktir (Gaume, 1984 : 43). Romandaki diğer kahramanlar arasındaki aşkın engelleri de farklı boyuttadır. Örneğin Alise müziğe tutkudur, Chick’inse Jean-Sol Partre kitaplarını biriktirme takıntısı vardır. Romanda bu yolla Jean-Paul Sartre ve Varoluşçuluğa göndermede bulunulur. Anlatıda Chick’in saplantı boyutunda hayranlık duyduğu Jean-Sol Partre yirmi ciltlik *Bulantı Ansiklopedisi*’yle varlık gösterir. Jean-Paul Sartre ve onun başyapıtı *Bulantı*’yı doğrudan anıştıran yapıt ve sanatçı isimlendirmeleri hem gerçek yaşamdaki kişiyi hem de roman kurgusunda var olanı imler. Tüm zamanını ve parasını onun kitapları ve konferans kayıtlarına sahip olmak için harcayan Chick de bir anlamda materyalist dünyaya başkaldırır. Çünkü iş yaşamının bireyi tükettiği bir anlamda köleleştirdiği bir dünyada her şey yaşamın anlamsızlığına vurgu yapar. Alkan, onun bu durumunu kendilik sorunuyla ilişkilendirerek “...özden, anlamdan ve içerikten çok, biçim ve görüntüye önem veren, kişisel bağımsızlığını ve özgürlüğünü güdümlülüğe tercih ederek hazin bir sona doğru giden, kendi olamamış, körü körüne bir düşünceye bağlanan bir kişiliği temsil ettiğine” (2006 : 18) dikkat çeker.

Romanda uzam olay ve yaşanılanlara koşut olarak değişir, başkalaşır. Özellikle Chloé’nin hastalığını takiben evin giriş kapısı küçülür, odalar gitgide karanlığa gömülür, duvarlar, pencereler daralır, lambalar ölür...Ev hızla bir yuvadan bataklığa evrilir. İnal, uzamın birbirine karşıt iki farklı evreni yansıttığına dikkat çekerek bunun sebebinin insan yaşamının diyalektiğini simgeleyen yaşamla ölüm olgusuna ve onların çağrışımlarına bağlar. Yaşam müzik, esenlik, mutluluk, ışık imgeleriyle ölüm, yorgunluk, hastalık, karanlıkla anlatılır (1983 : 161).

Romanda çiçek, kadın, müzik, renk ve yaşama dair olan her şey büyülü bir başkalaşıma dönüşür. Düşselliğin sınırlarının zorlandığı bir evrende birey kendini tanımaya davet edilir. Romandaki uzam cazla mitolojinin bulunduğu kurgusal alanlara gönderme yapar. Bu da yaşam gibi yaşanılan yerin de aldatıcı olduğuna dikkat çeker. Hayvanlarla insanlar birlikte bir yaşamı paylaşırlar. Hatta evin faresi evin bir bireyi gibi görülür. Bu durumda yani kedi-giyotin, fare-ruh gibi dirimselciliğin etkisi de vardır. Dünyanın düşsel gerçekliğinin bu yolla sağlandığı anlatıda madde de soluk alır adeta. Colin’in fantastik öğelerle yarattığı kapalı dünyası büyülü bir başkalaşım geçirir. Bu dünyanın bir başka çarpıcı yanı da karanlık oluşudur. Romanda oluşturulan bu fantastik evrende düşsellik ve estetik ön plana çıkar. Romanda Vian’ın Amerikan kültürü ve yaşam biçimine gönderme yapması da bunu destekler niteliktedir. Amerika’ya hiç gitmediği bilinen yazarın düşsel ve mitik göndermelerle yeniden yarattığı kentte müzik ve cazın esintileri duyumsanır. Bu yolla kurgusal uzamla bütünleşen caz mitolojik işlevini tamamlar. Cazın anavatanı olarak görülen cazdan, Memphis ve Davenport’dan Amerikan sineması ve Hollywood’a ve çizgi filmlere kadar her şey bu işlevi görünür kılar. 1930’larda önce Amerika’da etkili olan ardından Avrupa’ya yayılan bir kültür ve müzik

türü olan caza bu açıdan romanda çokça yer verildiği görülür. Ayrıca yazarın bu türlü olan bağı düşünüldüğünde, imgesel pek çok anlama gönderme yapmak işlevi üstlendiği de açıktır.

Romandaki İmgeler

Günlerin Köpüğü'nde olay örgüsü caza ve caz tarihine yapılan açık ve/veya örtük göndermelerle yüklüdür. Romanın büyülü ve gerçeküstü evreninde insan ve hayvan ilişkisi yazarın kurguya kattığı imgesel anlatımı güçlendirme ereği taşır. Romanda insan-hayvan görünümleri gerçek yaşamdan daha farklı bir anlamla karşılık bulur. Hayvanlar ev halkından biriymiş gibi değerlendirilir. Özellikle de evin faresi imgesel bir anlam üstlenir.

Trajik bir aşk öyküsü bağlamında aşk ve ölüm izleğinin yoğun biçimde ele alındığı romanda özellikle de ölüm kavramı yaşlı ve mutsuz bir kadınla değil genç ve yaşam dolu bir kadınla bağdaştırılır. Chloé'nin içinde büyüttüğü nilüfer suda yetişen bir çiçektir. Gizemli olduğu kadar simgesel bir anlam yüklenen nilüfer bu yolla genç kadın ve sevgili için bir kimlik kazanır. Çünkü bu çiçek hastalık bulaştırır. Bu hastalık adını Duke Ellington'un *Bataklığın Şarkısı* isimli parçasından alan Chloé'nin yazgısını özetler gibidir. Şarkıda geçen ölümcül bir çiçekten yaşamı son bulan ve bataklığa gömülen kıza göndermeler Chloé üzerinden yapılır.

Caz müziği, tutkular, yazın, dostluk ve aşk olgularının bir araya getirdiği roman kahramanlarının her birinin kendine özgü yaşam deneyim ve tutkuları vardır. Yazın ve caz ilişkisinin canlılığını koruduğu romanda cazın içilmesini sağlayan 'piyanokteyl'¹ hüzünlü atmosfere fon oluşturma işlevi üstlenir. Bilindiği gibi Boris Vian yazar olmanın ötesinde kimi dergilerde caz eleştirileri yazar. Özellikle ünlü müzisyen ve besteci Duke Ellington'la tanıştıktan sonra caza olan ilgisi artmış, artmakla da kalmamış kendine bu yolda bir kariyer yaratmıştır. Besteler yapmış, caz albümleri çıkartmış ve caz trompetçisi olmuştur. Bu durumsa berberinde onun yetkin bir sanatçı ruhuna sahip olmasını getirir. "Kuvvetli bir müzik bilgisi ve saz hakimiyetine sahip olan bir cazcı, bir parça üzerinde o anda spontane olarak kendi melodilerini inşa eder. Bu durum, o kişiyi herhangi bir müziği yorumlayan basit bir müzisyen hüviyetinden kurtarıp besteci mertebesine çıkarmaktadır" (Sermet, 1999 :18). Yazar müzisyen kimliğini bir başkaldırı ya da eleştiri için kullanmıştır. Savaş karşıtı yazdığı *Le Déserteur (Kaçak)* isimli savaş karşıtı şarkısı o kadar ses getirir ki yasaklanır.

Yazarın caz müziğine karşı duyduğu sevgi ve yakınlık ilgi ötesine geçerek büyük bir tutkuya dönüşür. Bunun izlerinin görüldüğü romanda Colin sonsuz aşka inanırken, Chick Jean-Sol Partre hayran bir koleksiyoncudur. Alise boogie'ye, Chloé ise blues'a düşkündür. Her iki müzik türünün kökenleri Afrika'ya dayanır. Köleliğin kaldırılmasını izleyen dönemde özellikle Amerikan toplumu içinde yayılmış olan bu türler kültürle müziğin sentezi olmuştur denilebilir. "Yirminci yüzyıla girildiğinde, zenci müziğine dayalı iki ekol belirginleşmektedir. Birincisi, zenci kiliselerinde büyüyüp gelişen dinsel şarkılar ve ilahilerden oluşan stil, ikincisi ise 'blues'. Sözlük anlamının ilki 'mavilik', ikincisi ve asıl belirleyici olan anlamı ise 'yoğun bir yalnızlık, melankoli ve hüzünlü bir ruh halidir. New Orleans'da zenci gettolarının fazlaca bulunmasından dolayı, bu kent önce blues sonra da cazın merkezi haline gelmiştir" (Angı, 2013 : 65). Roman bütünüyle müziğe adanmış bir başyapıttır. Afrika

kökenli Amerikan toplulukları tarafından geliştirilmiş hatta plastik sanatları da etkilemiş olan boogie eğlenceli, ritmik ve hızlı dans eşliğinde olan bir müzikken, blues özünde ritim özelliklerini barındırır (Oakley, 2004). Özellikle Amerika'daki siyahilerin toplumsal yaşamda ikincil konuma itilmeleri, onları müzikle seslerini duyurmaya itmiş ve ötekileştirildiklerinin sözcüsü olmuştur. Çünkü Blues bir siyahi müziğidir. “Blues, Afrika'dan ABD'ye çalıştırılmak için getirilen siyah kölelerin ezilmişliklerini ve yer yer bu ezilmişliğe karşı çıkmalarını ifade eden, hüznü özgürlüğü-yaşadıkları acıyı-umutlarını anlatan şarkılarla doğmuş, zamanla halkın tüm kesimlerine yayılmış ve içinden ‘Caz’ ve ‘Rock’ müzik çıkarmış bir müzik türüdür” (Angı, 2013 : 65). Öte yandan “şeytanın müziği” (Oakley, 2004 :16-21) olarak kavramsallaştırılan bu tür toplumsal değerlerin müzikteki karşılığına örnek verilebilir. Türün yani “blues” - maviler- isimlendirmesi bile bir özgürlük anlatısı olarak okunmaktadır. “Blue” mavi, gökyüzünü ifade etmekte ve bir siyahî kölenin ötekiliğini ve de özgürlük istemini ifade etmektedir (Gerard, 2005 : 10-67). Romanda bu iki müzik türünün ön plana çıkartılması da “blues müziğinin müzikal ötekileştirmenin nesnesi” (Çifçi, 2016 : 37) olduğu çıkarsaması yapılabilir. Vian romanın yazıldığı yer ve tarih aralığı için “Memphis, 8 Mart 1946 - Davenport, 10 Mart 1946” ifadelerini kullanır. Caz kenti olarak anılan bu iki kent içerdikleri anlamsal boyutla romanda oldukça önemlidir. Roman anlatısında caz müzik gerek doğrudan gerekse dolaylı biçimde bu türe yapılan göndermelerle anılır. Hiç Amerika'da bulunmamış olan Vian'ın romanın önsözünün sonuna New Orleans yazması bunun en güzel göstergesidir. Romanda gerçek uzamlar yanında kurgusal uzamlar da aynı görevi üstlenir. Gerek düşsel bir uzam ve kentte geçen olaylar gerekse insanlar üzerinde yine caz müziğinin esinleri duyumsanır. Bu kurgusal kent caz müziğiyle canlılık kazanır. Caddelere, mağazalara Louis Armstrong, Sidney Bechet, Jimmy-Noone Caddesi, Gershwin mağazası gibi caz müziği sanatçılarının isimleri verilir. Romanda cazın varlığı bunlarla da sınırlı değildir. Colin tam bir caz tutkunudur. ‘Piyanokeyl’ adını verdiği caz aleti piyanoda çalınan bir müziği bir içki ya da kokteyle dönüştüren bir mekanizmaya sahiptir. “Her nota için uygun olan bir içki, bir likör ya da aroma buldum. Sağ pedaldan çırpılmış yumurta, sol pedaldan dondurma çıkıyordu. Seltz sodası için ince portrede bir tril gerek. Miktarlar sureye bağlıdır ; dörtlü kroşeye onaltılık birim, siyaha bir ölçek, yuvarlağa dört birim. Ağır şeyler çalındığında bir ayarlama sistemi harekete geçip dozun çok yüksek olmamasını sağlıyor, alkol oranı parça uzunluğuna göre, örneğin istenirse süreyi de...” (Vian, 2008 : 28).

Yazarın birey ve toplum üzerinden yaptığı sosyal eleştiri büyü, büyü olduğu kadar da kapalı, kasvetli bir düzlemde eğlenceli ve bulanık düşünceler arasında savrulur. Romanda bu, renkler ve onların anlamlarıyla güçlendirilir. “Renkler zaman zaman geleneksel değerlerinden soyutlanıp, farklı anlamlar yüklenerek ve sembolik değerleriyle öne çıkarak, romanın yapısını ve anlamını kavramamızda önemli bir rol oynamaktadır” (Mennan, 2002 : 98). Romanda renk kullanımı betimsel bir öge olmanın ötesinde hastalık, bunun karşısındaki çaresizlik ve ölüm olgularının anlamını ortaya çıkartma işlevi üstlenir. Romanın başında renkler iç açıcı ve pastel tonlarda iken uzama ve yaşantılara koşut olarak siyah ve kırmızı renklerin ağırlıkla olduğu bir duruma dönüşür. Bu yolla renkler olumlu ve olumsuz durumların görünür kılınması işlevi üstlenir. Canbolat ve Salan, romanın başında “renklerin çeşitli, kromatik ve sıcak olduğu görülürken, mekânsal duyumsama farklarına dayalı olarak, kullanılan renklerin sayısının azaldığı ve düşük titreşimli enerjilere dönüştüklerini” (2020 :

152) belirtmişlerdir. Yananlamlarla güçlendirilen renkler, özellikle de düşsel bir evrende farklılaşarak olağanın, sıradanın dışına çıkar hatta “renksiz dallarının ucunda açmış yeşil ve kabarık tomurcuklar” (Vian, 2008 : 68) örneğinde olduğu gibi renksizleşir. Romanda renkler, tonları ve kullanım sıklıklarına göre biçim ve içeriği bütünleştirici bir işlev üstlenirler. Aydınlık ve renkli bir yaşam sarı, beyaz, pembe, mavi ve bu renklerin tonlarıyla, hastalık ve çaresizliğin baş gösterdiği bölümlerde ise soğuk ve koyu renklerle anlamlandırılır. İç ve dış uzam bireylerin yaşadıklarına koşut olarak değişir, canlanır, renklerini kaybeder veya silikleşir. Örneğin, tüm renkleri yutan ve karamsarlığı umutsuzluğu imleyen siyah ölümle, beyazsa masumiyetle anıştırılır. Colin’in yaşadığı evi başta eğlenceli ve mutlu görünen kişiler için zamanla bir bataklıkta, yaşadıkları da adeta bir kâbusa dönüşür. Okur için büyüleyici bir dünyadan çok böylesi bir dünyayı kabullenen kahramanlar kafa karıştırıcı olur.

Gerçeküstücü bir anlayışın tümüyle baskın olduğu romanda müzik gerek anlatının gerekse kahramanlarının tüm yaşamlarına nüfus etmiş bir imge olarak yansıtılır. Cazın esintileri romanda yalnızca bir tür olarak değil, dönem koşulları ve insanların düşün yapısını ve iç dünyalarının derinliklerini yansıtmaya işlevi üstlenir. Üst kurmaca mantığıyla yazılmış romanda üstlendiği işlevle müziğin gerek kahramanlar özelinde toplumun sosyo-kültürel durumunun gerekse bir başkaldırışın simgesi olduğu söylenebilir. Ezilen, dışlanan, zulme uğrayan ve hatta ötekileştirilen siyah ırkın sesi olan bu tür yine bu ırkın yoğun olduğu New Orleans Bölgesinde ortaya çıktığı anımsandığında oradan çıkan ve tüm Avrupa’ya yayılan etkili bir kültür ögesi olduğu söylenebilir. Savaş öncesi ve sonrası dönemi yansıtan izler taşıyan romanda blue gerek içinde barındırdığı enerji gerekse melankoli ile Colin ve Chloé kendilerini huzursuz ve tehlikeli duyumsarlar. Böylece Vian caz müziğinin formunu romanın gerek anlamsal gerekse anlatısal boyutuna taşıyabilmiştir. Zaten bunu “Asıl olan iki şey vardır ; güzel kızlarla aşk ve New Orleans ya da Duke Ellington’un müziği, ikisi de aynı şey ! Geriye kalan yok olmalı ; çünkü geri kalan çirkindir” (Vian, 2008 : 19) ifadesiyle tüm açıklığıyla ortaya koyar. Cazın doğduğu yer olan New Orleans tarzı 1920’li yıllarda buralı müzisyenlerin Chicago’da yaptıkları bir türdür. Günümüzde New Orleans diye adlandırılan stilin “New Orleanslı müzisyenlerin 20’li yıllarda Chicago’da yaptığı caz” olduğuna dikkat çeker (Berendt, 2003 : 31). Dolayısıyla da en parlak dönemini burada yaşar. Romanın diğer iki kişisi olan Chick ve Alise’de de müziğin göndermelerini yansıtır Vian. Chick ismi de cazın bir başka yaşam bulduğu kent olan Chicago’nun görünümünü yansıtır.

Romanda ele alınan bir diğer izlek olan aşk iki boyutta anlam kazanır. Colin bir partide tanıştığı Chloé’ye onu görür görmez âşık olur. Genç kızın adının Chloé olduğunu öğrenen Colin “Sizi Duke Ellington mu düzenledi ?” (Vian, 2008 : 58)) diyerek ona hayranlığının ilk işaretini de verir. Ellington’un *Bataklığın Şarkısı* onların en büyük ortak noktaları olur. Bu şarkıdan hareketle yazılmış olan romanda anlatılan aşk da biçimi de onu anıştırır. Ölümcül bir çiçeği ve bir genç kızın gömüldüğü bataklığı anlatan *Bataklığın Şarkısı* romanda Chloé üzerinden aynı biçimde yeniden yaşatılır. Romanda aşk ve cazı buluşturan bu beste aynı zamanda ikisinin ayrılmaz bütünlüğünü kesinler. İkili arasındaki yakınlık cazla aşkı ve yaşamın kendini buldukları noktada başlar. Aralarındaki aşk gerçeküstü olaylarla güçlenirken, Chloé’nin ölümcül hastalığıyla da melodrama dönüşür. Ancak Colin’in Chloé’yi yaşatma çabaları sonuç vermez. *Bataklığın Şarkısı* ile romanın en başından belli olan sonu hazırlanır. Daha

balayındayken Chloé'nin hastalanmasıyla başlayan sıkıntı felaketler zincirinin ilk halkası olur. Ciğerinde ölümcül bir nilüfer çiçeği çıkan Chloé caz müziğinin çağrışımlarıyla yaşamla ölüm arasında gider gelir. "Ölüm bir cesettir ya da nilüferdir" (Rosini, 1984 : 37). Bu imge bataklıkta yetişen çiçeği anlatmasıyla hem gerçeküstücü hem de trajik bir anlam taşır. Tüm roman boyunca Ellington'un söz konusu şarkısına yapılan açık göndermeler bu bağın derinliğini gösterir.

– Kim hasta ?

– Chloé, dedi Colin.

– Ah, dedi profesör, bana bir parçayı hatırlattı...

– Evet, dedi Colin, bu parça" (Vian, 2008 : 137).

Ciğerinde büyüyen ve ölümcül bir hastalığa sebep olan nilüfer çiçeği gerçeküstücü şiirsellikle anlatılırken onu yaşatmak isteyen Colin'in tüm maddi varlığını bu uğurda harcaması aşk izleğinin başka bir anlam boyutu kazandığını gösterir.

Sonuç

Bir filmi, opera ve pek çok tiyatro oyunu uyarlaması yapılan romanda gülmece öğeleri tüm kurguda varlığını duyumsatır. Ölümcül hastalık, cinayet, delilik ve intihar gibi tüm yıkıcı durum ve felaketler üst üste gelirken canlı ve cansız her şeyi yok eder, yıkar hatta hepsini yutar. Click ve Chloé'nin renkli yaşamları birden bire solar, canlılığını kaybederken nesne, hayvan insan üçlemesi anlamını yitirir, renkler ve müzik gibi yok oluşa evrilir. Chloé ile müzik de ölmüştür aslında. Onun yaşamı bu müziğin anlattıklarının toplamıdır bir bakıma. İlk andan itibaren yakasına yapışan uğursuzluk sonunu getirir. Aşk acısı yaşamın olağanüstü güzelliğine karşıt paranın gücü, cazla yüceltilmiş duygulara karşıt yaşanan acılar, mekanik iş dünyasının soldurduğu insan yaşamları içinde görünür kılınır. Romanda her şey kötüye gider. Gerçeğin farklı boyutta yansımaları özellikle fantastik öğelerle günlük yaşamın içine kadar sızar. Umutsuzluk nemli, boğucu ve karanlık bir ortamla, neşeli armoniler de aydınlık ve umutla anlam kazanır.

Romanda işlenen aşk izleği trajik olduğu kadar umut doludur. Bir yandan ölümü diğer yandansa iyimserliği çağırır. İlk işaretini Chloé'nin en mutlu anında veren hastalık, insanın geçiciliğini gösteren bir imgedir. İnsan kokuşmuş bir ortamda her şey ne kadar umut verici olabilir ki diye düşünmeden edemez. Romanda renkler hem olumlu hem olumsuz çağrışımlara sahiptir. Hatta aynı renk yaşananlara koşut olarak anlamlandırılır. Örneğin, evlilik öncesi mutluluğu, zenginliği imleyen beyaz Chloé'nin hastalığını çağırır kar ve buzun rengi olmasıyla kirlenir, bozulur, çaresizlik ve ölümü anımsatır. Romanda renkler birbiriyle çelişen durum ve olaylara gönderme yapma işleviyle ön plana çıkarken, yaşamla ölüm arasındaki çözümsüz karşıtlığa dikkat çeker.

Gerçeküstücü bir yaklaşımla kişi-uzam karşıtlığında roman okura savaş karşıtlığı, çalışmanın esareti altında kalan bireyin tutkularına, amaçlarına ve en yalın isteklerine ulaşmasının olanaksızlığında farklı bir okuma deneyimi sunar. Kendine özgü nitelikleriyle Colin'in yaşamı kimi zaman tutarsız, kimi zaman saçma ve hatta pek çok tuhaflıklarla doludur. Metafizik yasalarla işleyen bir dünyada bu durum gerçeklikten uzak bir izlenim gibi görünse de aslında anlatıya bir şiirsellik katar. Yaşam tüm doğallığıyla yansıtılırken bu yaşamın düzeni mekanik biçimde bir kesintiye uğramadan akar. Fantastik olan mantıkla buluşur. Romanda gerçeklik gülmece ve fantastik olanla ifade edilse de yine de tümüyle

yapaylıktan arınamaz. Çeşitli söz oyunları ile yaratılan gülmece karanlık, soğuk ve nemli ortamlarla korku ve dehşet duygusunun iç içe geçtiği bir uzamanda görünür olur.

NOTLAR

¹Yemek ve müzik dinleme zevklerini birleştirmek ve hem alkolün sarhoşluğunun hem de siyahî müziğin tadına varmak için “piyano” ve “kokteyl” sözcüklerinin iç içe geçirilmesiyle icat edilmiş kurgusal bir alet. (Çevirenin notu).

KAYNAKÇA

1. Alkan, Mehmet, “Boris Vian’ın Romanlarında Kendilik Sorunu”, in Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt : 7, Sayı: 11, 2006, 16-33.
2. Angı, Çiğdem Eda, “Müzik Kavramı ve Türkiye’de Dinlenen Bazı Müzik Türleri” in İdil, 2 (10), 2013, 59-81.
3. Berendt, Joachim Emst, *Caz kitabı Ragtime’den Fusion ve Sonrasına*, (Çev. N. Ozan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2003.
4. Canbolat, Tülay ; Salan, Zahide, “Psikolojik Travmanın Renk Bağlamında Mekânsal Duyumsama Değişimine Etkisinin “L’écume Des Jours” Adlı Eser Üzerinden İncelenmesi” in Tasarım Kuram, 16 (29), 2020, 141-152.
5. Çiççi Yusuf, “Müzikal Ötekileştirme : Siyahî Müzikleri (Blues) Örneği”, in Politik, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi, Cilt :2, Sayı : 1, 2016, 27-40.
6. Gaume, Myriam, “Double Lecture”, in L’arc, Revue Trimestrielle, 90, 1984, 43-46.
7. Gerard, Herzhaft, *Blues*, (Çeviren: İsmail Yergüz), Dost Kitabevi, Ankara. 2005.
8. İnal, Tanju, “Boris Vian : Günlerin Köpüğü’nde Uzamsal Boyutlar”, in FDE Yazın ve Dilbilim Araştırmaları Dergisi, 12, Kış, 1983, 154-162.
9. Mennan, Zeynep, “Günlerin Köpüğü’nde Renkler ve Çağrıştırdıkları”, in Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 19 (2), 2002, 75-99.
10. Oakley, Giles, *Blues Tarihi-Şeytan’ın Müziği*, (Çeviren : Aydemir Özgül), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004.
11. Rosini, Josiane, “Ecumes du Refoulé”, in L’arc, Revue Trimestrielle, 90, 1984, 35-38.
12. Sermet, Cüneyt, *Cazın İçinden*, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1999.
13. Vian, Boris, *Günlerin Köpüğü*, (çev. Elif Ertan), E Yayınları, İstanbul, 2008.